

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу О. Б. Буданової
«Політична комунікація в інтернет-просторі: український контекст»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних
наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології

Дисертаційна робота О.Б. Буданової присвячена науковій розробці актуальної проблеми вітчизняної соціології, сутність якої полягає в дослідженні впливу комунікації в межах новітніх медійних систем на суспільно-політичну активність у сучасному українському суспільстві. Події останніх двох років - політична криза, революція Гідності, збройний конфлікт на Сході країни – спровокували потужне зростання громадянського активізму і не лише у протестному модусі. Його головні форми, фактично ті самі, що й у 2004 р. (підписування петицій, участь у масових акціях, носіння політичної атрибутики) доповнюються унікальними прикладами самоорганізації й кооперування під час формування найрізноманітніших громадянських ініціатив: волонтерського руху, політичних організацій, органів громадського самоуправління й контролю за діяльністю владних структур. Головним медіатором соціальної взаємодії такого гатунку, засобом суспільно-політичної мобілізації й простором продукування нових форм громадянської активності стали соціальні медії. Відомо, що масові протести в листопаді 2013 розпочалися після поста Мустафи Найєма в Facebook, в якому він закликав усіх небайдужих вийти на Майдан і таким чином виразити свою незгоду з «новим» геополітичним курсом режиму.

Природно, що різноманітні Інтернет-платформи стають середовищем генерації громадянських і політичних ініціатив під час гострого протистояння суспільства і влади. Але чи залишиться інтернет-комунікація

потужним засобом стимулювання громадсько-політичного активізму і надалі? Чи стане розвиток мережевих спільнот імпульсом для формування громадянської культури, яка забезпечує життєздатність демократичних інститутів? І чи зможе активна меншість носіїв революційних цінностей, яка долучилась до розробки колективних проєктів альтернативного майбутнього, залучити у свою орбіту завдяки мережевому спілкуванню більш пасивні соціальні категорії? Відповіді на всі ці актуальні питання дозволяє знайти дослідження дисертантки.

Дисертацію О. Б. Буданової у цілому можна охарактеризувати як інноваційне наукове дослідження, у якому нетривіально здійснена ідентифікація особливостей політичної комунікації в інтернет-просторі та її вплив на соціально-політичну активність. Представлений текст відрізняє професійне соціологічне письмо, яким володіють небагато не тільки молодих, але й більш досвідчених дослідників. В дисертації досить вичерпно визначені актуальність та ступінь наукової розробки проблеми. Авторкою чітко означені об'єкт, предмет, мета та завдання дисертаційного дослідження. Продуманою є і структурна композиція роботи, яка сприяє продуктивному рішенню дослідницьких завдань. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі роботи «Теоретико-методологічні аспекти вивчення політичної комунікації в інтернет-просторі» (с.12-78) О. Б. Будановою здійснено змістовний аналітичний огляд основних підходів до дослідження політичної комунікації в сучасних гуманітарних і соціологічних теоріях, уточнено основні концепти дослідження, а також репрезентована авторська методика визначення рівня суспільно-політичної активності за допомогою інтегрального коефіцієнта (ІСПА). Найцікавішим у другому розділі дисертації «Сутність політичної інтернет-комунікації»

(с.79-118) є розроблена авторкою модель формування політичної інтернет-солідарності користувачів мережі Інтернет. Третій розділ («Український сегмент інтернет-простору як середовище політичної інтернет-комунікації» (с.119-169)) цілком побудовано на емпіричному матеріалі і присвячено виявленню особливостей стану та тенденціям розвитку Інтернет-активності українців.

Слід зазначити, що аналізуючи інтернет-аудиторію як цільову групу для політичної комунікації авторка демонструє високий рівень своїх компетенцій як соціологі-емпірик. О.Б. Буданової не обмежується базовими процедурами роботи з даними (розглядом одномірних та двомірних розподілів ознак), а обґрунтовує свої висновки за допомогою процедур багатомірної статистики: факторного аналізу та латентно-структурної регресійної моделі. Крім того авторка вільно і разом з цим цілком обґрунтовано здійснює порівняльний аналіз даних різних соціологічних досліджень.

Безумовною перевагою дисертації є той факт, що запропонована у першому розділі теоретична модель визначення суспільно-політичної активності представників інтернет-аудиторії валідизується у останньому розділі дослідження. Використання даної методики дає можливість відстежувати тенденції розвитку політичної інтернет-комунікації та інтернет-аудиторії України, що дозволить отримати потрібну інформацію щодо соціального потенціалу мережі Інтернет в Україні та можливостей застосування інтернет-комунікацій у процесі солідаризації суспільства.

Звісно, що найбільш принциповим чинником оцінки дисертації є аналіз наукової новизни отриманих результатів. Оцінюючи зміст винесених на захист 5-ти положень (с.7-9) та висновків (с.170-174) можна зробити висновок, що усі вони містять наукову новизну і є належним чином науково обґрунтованими.

Однак, незважаючи на достатньо високий рівень роботи О.Б. Буданової, під час знайомства з текстом, виникають деякі зауваження, наявність яких, ніяк не применшує той внесок, який зроблено в розвиток соціології політики її основними положеннями та висновками:

1. Деколи не вистачає концептуальної чіткості при визначенні понять. Так, у підрозділі 2.3. «Політична інтернет-комунікація як механізм формування політичної солідарності в інтернет-просторі» (с.100-116) авторка ґрунтовно розкриває сутність концепту «солідарність» та процесу солідаризації. Але залишається незрозумілим, чи розрізняє дисертантка громадянську і політичну солідарність і в який спосіб.

2. Теоретичну базу дослідження збагатили б звернення до публікацій вітчизняних соціологів, які розробляють напрямок інтернет-активності українців, е-демократії (Н.Бойко), формування і розвитку громадянськості (В. Степаненко) та ін.

3. Видається також, що емпіричну базу дослідження посилило б залучення результатів щорічного моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України, які фіксують динаміку громадянської та політичної участі українців та особливості практик використання Інтернету з 1992 року.

Проте дані зауваження суттєво не впливають на загальне позитивне враження від поданої до захисту дисертації. Загалом дисертаційна робота О.Б. Буданової є актуальним науковим дослідженням, результати і висновки якого мають важливе теоретичне і практичне значення. Вони можуть бути використані в науково-дослідницьких, управлінських цілях, в також у викладацькій роботі. Основні положення дисертації у повній мірі відображені в авторефераті та публікаціях авторки.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, обґрунтованість викладеного дослідницького матеріалу, теоретико-практичну цінність отриманих результатів, дисертаційна робота Буданової О.Б. на тему «Політична комунікація в інтернет-просторі: український контекст» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор Буданова Олександра Борисівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології.

Офіційний опонент,
кандидат соціологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу
соціології культури та масової комунікації
Інституту соціології НАН України

 М.Ю. Наумова

19 жовтня 2015 р.

